

Ένας Βιζυηνός με πολλά κρυμμένα μυστικά ξεπροβάλλει τα τελευταία χρόνια μέσα από συνεχείς νέες εκδόσεις αλλά και από ένα συνέδριο που πραγματοποιήθηκε πριν από δύο εβδομάδες στην Κωνσταντινούπολη

# Στα βήματα του Γεωργίου Βιζυηνού «εις την Πόλιν»



ΓΡΑΦΕΙ Η ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

**Π**οιος ήταν πραγματικά ο Βιζυηνός; Πόσα γνωρίζουμε για το εύρος του μεγάλου και πολύπλευρου έργου του, που δεν περιορίζεται στην ποίηση και την πεζογραφία αλλά περιλαμβάνει επιστημονικές μελέτες, δοκίμια για την αισθητική κι επίσης κριτικά κείμενα για τη ζωγραφική, τη γλυπτική, τους μεγάλους ποιητές της Ευρώπης, τους θεατρικούς συγγραφείς, ακόμη και μουσικούς όπως ο Μπετόβεν, ο Βάγκνερ και ο Βέρντι; Ποια ήταν η δαιδαλώδης και πολύπλοκη πορεία του, που τον έφερε από ένα χωριό της Ανατολικής Θράκης, ορφανό και πάμφτωχο, στα Πανεπιστήμια της Λειψίας, του Βερολίνου και της Γοττίνης κι από εκεί στα φιλολογικά σαλόνια των Παρισίων, του Λονδίνου και τέλος της επαρχιακής Αθήνας – μια περιπετειώδης διαδρομή που θα τελείωνε σε μια αίθουσα του Δρομοκαΐτειου; Πρόσωπο περιβλημένο από

**Σπουδαίος διηγηματογράφος και ποιητής, ο Βιζυηνός μάς αποκαλύπτεται τώρα και ως πρωτοπόρος δοκιμογράφος, λ.χ. στη μελέτη της παιδικής ηλικίας**

τον μύθο, εμβληματική μορφή που γνώριζε τη δόξα όσο και τη κλεψύ των σύγχρονων ελλήνων ομοτέχνων του – γι' αυτούς δεν έπαψε να είναι ένας «τουρκομερίτης» –, ο Βιζυηνός παραμένει αινιγματικός και γριφώδης όσο ελάχιστοι συγγραφείς μας.

## Κριτική ματιά

Όλα αυτά τα ερωτήματα που θέτει η προσωπικότητα και το έργο του Βιζυηνού αντιμετωπίστηκαν με ενάργεια, οξυδέρκεια, τόλμη και ερευνητική δεινότητα, αλλά προπάντων με αγάπη, στο μαθητικό συνέδριο του Ζωγράφειου Λυκείου της Κωνσταντινούπολης και των Εκπαιδευτριών Ε. Μαντουλίδη της Θεσσαλονίκης, έναν σπουδαίο θεσμό που γίνεται επί σειρά ετών και ξεκίνησε από μια υπέροχη ιδέα κι ένα όραμα των οργανωτών, του Γιάννη Δεμιρτζόγλου, διευθυντή του Ζωγράφειου Λυκείου, και της Ασπας Χασιώτη, διευθύντριας των Εκπαιδευτριών Ε. Μαντουλίδη, να φέρουν τους μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από ελληνικά σχολεία ανά την Κωνσταντινούπολη, την Ελλάδα, την Κύπρο, ακόμη και την Αμερική, κοντά στους ερευνητές, τους πανεπιστημιακούς καθηγητές αλλά και καταξιωμένους λογοτέχνες, σε συναντήσεις που μεγιστοποιούν τη δυνατότητα να ανθήσει η πολυφωνία, να ασκηθούν η σκέψη και η κριτική ματιά, να καλλιεργηθεί η καλλιτεχνική ευαισθησία. Στο συνέδριο αυτό οι ανακοινώσεις των ερευνητών συνοδεύονταν από τις παρουσιάσεις

των μαθητών, που προϋπέθεταν το ξεδίπλωμα των μαθησιακών δεξιοτήτων και των ταλέντων τους και περιελάμβαναν απαγγελίες, θεατρικά δράματα, μουσική και τραγούδι. Αυτός ο συνδυασμός, ειδικά για τον Βιζυηνό, λιγότερο οικείο και ίσως δυσπρόσιτο σε σχέση με τους Παπαδιαμάντη, Καβάφη, Σεφέρη που απασχόλησαν το μαθητικό συνέδριο τις προηγούμενες χρονιές, αποδείχθηκε αποκαλυπτικός. Προπάντων γιατί έδωσε τη δυνατότητα να τον ξαναδιαβάσουμε αλλιώς, να τον «ακούσουμε» αλλιώς, να τον ξανασκεφτούμε χωρίς τις παρωπίδες της αναγνωστικής ρουτίνας ή των γνωστών προκαταλήψεων π.χ. για τα «παιδικά» ή τα «σατιρικά» του ποιήματα, που από τους παλιότερους κριτικούς είχαν θεωρηθεί άτεχνα στιχουργήματα.

Το συνέδριο συνέπεσε με την άνηση του ενδιαφέροντος της επιστημονικής κοινότητας για τον Βιζυηνό, που άρχισε λίγα χρόνια νωρίτερα χάρη σε μια σειρά από σημαντικά βιβλία, όπως η δημοσίευση της διατριβής που εξέδωσε το 1881 ο Βιζυηνός στη Γερμανία με θέμα «Το παιδικό παιχνίδι σε σχέση με την ψυχολογία και την παιδαγωγική», σε μετάφραση και επιμέλεια του Αλέξανδρου Σιδερά και της Παρασκευής Σιδερά - Λύτρα, που διερεύνησαν και ολόκληρη την περίοδο των σπουδών του Βιζυηνού στη Γερμανία. Στη γνώση μας για τα θεωρητικά κείμενα του Βιζυηνού συνέβαλε μια εξαιρετικά φροντισμένη έκδοση από τον αείμνηστο καθηγητή του ΑΠΘ Πάνο Μουλλά – στον οποίο άλλωστε χρωστάμε και την πρώτη σχολιασμένη έκδοση των διηγημάτων

του Βιζυηνού, και ήταν εκείνος που ανέδειξε το πεζογραφικό έργο του Βιζυηνού. Η έκδοση αυτή περιλαμβάνει τις ψυχολογικές μελέτες του συγγραφέα, άρθρα που έγραψε για την Εγκυκλοπαίδεια Μπαρτ και Χριστ, τις μελέτες του για τις εικαστικές τέχνες επί Γεωργίου Α' και για τον Ερρίκο Ίψεν και τέλος την περίφημη μελέτη του «Ανά τον Ελικώνα», στην οποία ο Βιζυηνός εξετάζει διαχρονικά το είδος της μπαλάντας στην Ευρώπη αλλά και μεταφράζει σημαντικά δείγματα του είδους.

Από τις εργασίες που παρουσιάστηκαν στο συνέδριο και από όσα συζητήθηκαν αναδείχθηκε ένας διαφορετικός Βιζυηνός, ο οποίος διόλου τυχαία εκόμισε στην τέχνη ένα πραγματικά καινούργιο είδος για τα ελληνικά δεδομένα, το ψυχογραφικό διήγημα. Φάνηκε ότι αυτό



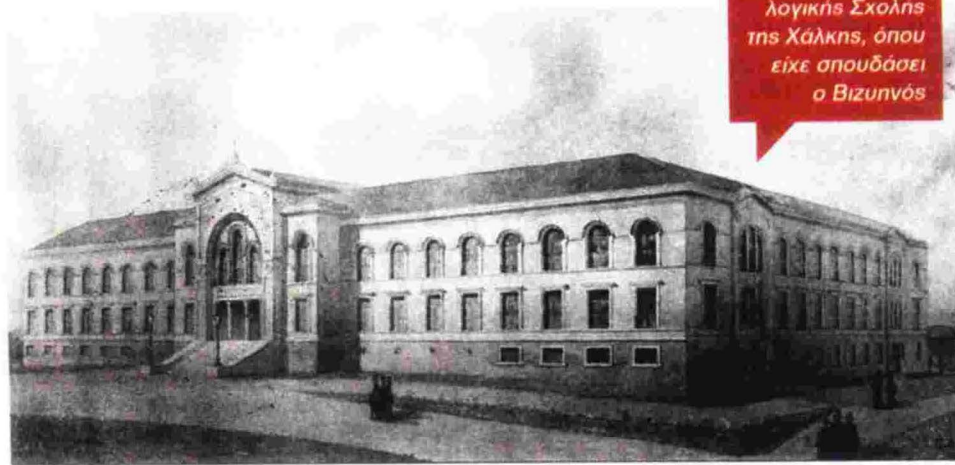
## Έρευνα

### Μια εικόνα διαφορετική από αυτή που μας κληροδοτήθηκε

Σημαντικότερη συμβολή στην έρευνα για τον Βιζυηνό είναι το βιβλίο του επίκουρου καθηγητή του ΑΠΘ Λάμπρου Βαρελά, ο οποίος, χάρη σε εξονυχιστική έρευνα, αποκάλυψε νέες πτυχές της πρόσληψης του Βιζυηνού από τους σύγχρονους του από την πρώτη του εμφάνιση στα Γράμματα ως τον θάνατό του, ενώ παράλληλα, χάρη στο νέο υλικό που έφερε στο φως, μας επιτρέπει να ξανασκεφτούμε τον Βιζυηνό στο πλαίσιο της πνευματικής ζωής της Ελλάδας στα τέλη του 19ου αιώνα, σχηματίζοντας μια εικόνα πολύ διαφορετική από εκείνη που μας κληροδότησαν οι παλαιότεροι μελετητές του συγγραφέα. Σχετικά πρόσφατα κυκλοφόρησε και μια μικρή αλλά πρωτότυπη μελέτη της Εμμανουέλας Κάντζια για τις γλωσσικές αντιλήψεις του Βιζυηνού και τις σχετικές σπουδές του στη Γερμανία. Σύμφωνα με την ερευνήτρια, ο συγγραφέας του περίφημου αφηγήματος «Διατί η μπλιά δεν έγινε μπλέα» υπήρξε μαθητής του Γκέοργκ Κούρτιους στη Λειψία το 1878 και πιθανότατα κάθισε στα ίδια θρανία με τον πατέρα της σύγχρονης γλωσσολογίας Φερντινάν ντε Σοσίρ.

Ο Γεώργιος Βιζυηνός φορώντας καλπάκι από αστρακάν και γούνινο παλτό. Εδινε, όπως περιγράφει στον «Μουσκόβ Σελήμ», το τελευταίο διήγημά του, την εντύπωση πως ήταν Ρώσος





Σχέδιο της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, όπου είχε σπουδάσει ο Βιζυηνός

ήταν ένα επίτευγμα, του οποίου τη γένεση θα πρέπει να αναζητήσουμε όχι μόνο στα γνωστά τραυματικά περιστατικά της ζωής του και στη δαιδαλώδη πορεία του από τις στενωπούς της παιδικής εργασίας στην Κωνσταντινούπολη μέχρι τα Πανεπιστήμια της Λειψίας, του Βερολίνου και της Γοττίγγης, αλλά και στις τολμηρές πνευματικές αναζητήσεις του και στο ευρύτατο φάσμα των ερεθισμάτων και των ενδιαφερόντων του. Αυτά άλλωστε τον οδήγησαν να υποβάλει μια πρωτοποριακή διατριβή για το παιδικό παιχνίδι – θέμα ελάχιστα συζητημένο τότε –, στην οποία πρότεινε μια δική του, καθαρά προσωπική προσέγγιση, επηρεασμένη αλλά και αποκλίνουσα από τις απόψεις του Καντ και του Σίλερ. Αλλωστε στο συνέδριο αναδείχθηκε μία ακόμη σημαντική πλευρά του Βιζυηνού, η μεγάλη αγάπη του για το παιδί, η καλλιέργεια της καλλιτεχνικής του έκφρασης, η ευαισθητοποίησή του σε ζητήματα που τόσο μας απασχολούν σήμερα, όπως η ενδοσχολική βία – ένα τέτοιο περιστατικό περιγράφει στο παιδικό διήγημά του «Ο Τρομάρας». Φάνηκε επίσης ότι ο Βιζυηνός προβληματιζόταν βαθιά σχετικά με τα ζητήματα της αναπαράστασης σε θεωρητικό και φιλοσοφικό επίπεδο και υποστήριξε απόψεις που μας φέρνουν κοντά σε σύγχρονες αισθητικές θεωρίες αλλά και στον Φρόνιτ.

### Υποβλητικό ταξίδι

Στο τόσο πρωτότυπο και υποδειγματικό αυτό συνέδριο καθηγητές και μαθητές βρεθήκαμε να διασταυρώνουμε γνώσεις και απορίες, βεβαιότητες και αμφιβολίες και να αντλούμε βιώματα και συγκινήσεις σε ένα απροσδόκητα υποβλητικό ταξίδι στην Πόλη, ατενίζοντας τα πουλιά του Βοσπόρου, όμοια με εκείνα της Βιζός, που ίσως έκαναν και τον ίδιο τον Βιζυηνό να αισθάνεται ένα πουλί στα αβέβαια φτερά της μοίρας του. Το συνέδριο ολοκληρώθηκε με μια επίσκεψη στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης και στην ανασπλωμένη εκκλησία της Πριγκίπου, τον Άγιο Δημήτριο, όπου ακούστηκαν αναγνώσεις κειμένων του Βιζυηνού από μαθητές, συγγραφείς όσο και εκλεκτούς ηθοποιούς, αλλά και κείμενά του σε άλλες γλώσσες από τους μεταφραστές του, τον Πίτερ Μάκριτζ στα αγγλικά, την Κατρίν Βελισσάρη στα γαλλικά και τον κωνσταντινουπολίτη συγγραφέα και εκπαιδευτικό Αρη Τσοκώνα στα τουρκικά. Και όλα αυτά έγιναν χάρη στην αμέριστη βοήθεια των ανθρώπων της ελληνικής ομογένειας, του σεβασμιότατου μητροπολίτη Πριγκιποννήσων κ. Ιάκωβου, του σεβασμιότατου μητροπολίτη Προύσης κ. Ελπιδοφόρου, της κυρίας Αγνής Νικολαΐδη, προέδρου της κοινότητας Πριγκίπου, και πολλών άλλων, αλλά κυρίως χάρη στον αδιάπτωτο ενθουσιασμό των οργανωτών, του Γιάννη Δερμιτζόγλου και της Άσπας Χασιώτη, χάρη στους οποίους περπατήσαμε νοερά στους δρόμους του Βιζυηνού, συνταιριάζοντας, μικροί και μεγάλοι, τη γνώση με την ενσυναίσθηση, το βίωμα με τον στοχασμό.



Συνέδριο  
ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ  
ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ  
**Ένας Βιζυηνός  
με πολλά  
κρυμμένα  
μυστικά  
ξεπρόβαλε  
στην Πόλη**  
Σελ. 4-5